

Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.nm@regeringskansliet.se

Yttrande över EU-kommissionens förslag till direktiv om övervakning av markhälsa och resiliens

Er beteckning: KN2023/03652

Länsstyrelsen i Västernorrland, som också är Vattenmyndighet i Bottenhavets vattendistrikt, yttrar sig över EU-kommissionens förslag till direktiv om övervakning av markhälsa och resiliens.

Sammanfattning

Länsstyrelsen är positiv till förslaget inriktning. God markhälsa är en förutsättning för biologisk mångfald, fungerande ekosystemtjänster och hållbar livsmedelsproduktion. Den är också central som kolsänka och för att mildra effekterna av klimatförändringar och öka motståndskraften mot naturkatastrofer.

Länsstyrelsen uppfattar det som att förslaget till direktiv främst är inriktat på övervakning, undersökning och registrering av markhälsa och inte faktiska åtgärder. Det finns goda skäl att uppmärksamma frågan om markhälsa, på liknande sätt som för vatten och luft, samt att bygga upp ett uppföljningssystem. Det är dock viktigt att undvika dubbelregleringar och otydligheter i relation till andra existerande regelverk. Eftersom förutsättningarna skiljer sig stort inom EU är det också angeläget att medlemsländerna ges stor flexibilitet när det gäller genomförandet av olika åtgärder för att nå målet om en god markhälsa 2050.

Synpunkter på direktivet i allmänhet

Förslaget kan bidra till högre måluppfyllelse för flera av de nationella miljökvalitetsmålen samt generationsmålet. Förslaget ligger också i linje med EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030, förordningen om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LLULUCF), konventionen om biologisk mångfald samt ett flertal andra beslutade strategier och förordningar.

Enligt underlaget är skälet till att införa ett direktiv för markhälsa att en stor del av marken i EU har en dålig status. Några utmaningar som nämns i underlaget är erosion, förlust av organiskt kol, övergödning, markpackning, försaltning, ökenspridning och minskad biodiversitet. Vissa av dessa är problem som finns i Sverige men flera av dem är också utmaningar som får anses vara begränsade här.

Direktivet förväntas bidra till redan befintliga EU-förordningar, andra direktiv samt strategier. Exempelvis finns till viss del redan åtgärder som bidrar till god markhälsa inom den gemensamma jordbrukspolitiken. För att undvika målkonflikter, dubbelregleringar och andra otydligheter är det av stor vikt att dessa direktiv och lagstiftningar samordnas. Troligtvis skulle en stor del av det som rör jordbruksmark kunna införlivas i den gemensamma jordbrukspolitiken.

För att trygga en hållbar livsmedelsförsörjning och öka beredskapsförmågan bör det framgå i direktivet att hela unionen ska vara med och bidra till livsmedelsproduktion och att det därför är av vikt att marken i hela unionen är frisk.

Direktivet bör också ges en inriktning som gör att ny kunskap kring markhälsa naturligt kan införlivas i implementeringen. Även detta talar för en stor flexibilitet i utformningen av såväl definitionerna för markhälsa som för genomförandet av olika åtgärder.

Kapitel 1 – Allmänna bestämmelser

Sverige är ett avlångt land med olika utmaningar och förutsättningar beroende på var i landet man befinner sig. Processen under vilken jordarna i Sverige skapades och har utvecklats har gjort att inom samma geografiska område kan det finnas jordar med vitt skilda egenskaper. Sett över hela unionen är skillnaderna i förutsättningar stora. Trots att det finns fördelar med en liknande indelningsgrund för markdistrikten i hela EU, menar Länsstyrelsen att det är ännu

mer angeläget att den administrativa indelningen blir ändamålsenlig. För att det ska gå att skapa markdistrikt med lämplig geografisk indelning samt en övervakning och definition av vad som är friska jordar krävs en stor frihet för varje medlemsstat i implementeringen. Indelningen bör ta hänsyn till andra relevanta myndighetsindelningar. En lämplig indelning kan vara län, med respektive länsstyrelse som ansvarig myndighet. Detta gäller särskilt de norra länen som är ytmässigt stora och där det kan vara svårt att få en överblick över förhållandena om områdena görs större. Det är viktigt att inte indelningen i markdistrikt leder till svårigheter administrativt och därmed ökade kostnader.

Kapitel 2 – Övervakning och bedömning av markhälsa

För definitionerna av markhälsa (artikel 7) behövs en tillräcklig flexibilitet för att kunna ta hänsyn till regionala och lokala variationer. Flera av de deskriptorer som anges passar dåligt till nordliga skogsjordar. Detsamma gäller gränsvärde för kolhalt som blir irrelevant i odlingsjordar i norra Sverige. Sett till jordbruksmarkens produktionsförmåga är inte sambanden så enkla som förslaget utgår ifrån (artikel 9). Det är inte givet att marken mår dåligt för att ett antal mätvärden indikerar det.

Beskrivningen av egenskaper hos en frisk mark anger att ”friska marker har en inneboende förmåga att absorbera, lagra och filtrera vatten”. Eftersom det till stor del beror på marktyp är det inte allmängiltigt. En sandjord har till exempel dåliga vattenhållande egenskaper, men den kan likväl vara helt naturlig och frisk. I Sverige med nederbördsöverskott är markavvattning en avgörande del för markhälsan i jordbrukslandskapet, vilket riskerar att inte vara i linje med direktivet. En hög detaljeringsgrad skapar en oro för vilket genomslag enskilda formuleringar i direktivet får.

Kapitel 3 – Hållbar markförvaltning

Länsstyrelsen är positiv till att hänsyn ska tas till andra redan befintliga direktiv, program och planer på EU-rättens område. Länsstyrelsen är särskilt positiv till artikel 10 där det framgår att information från arbetet med direktiv om övervakning av markhälsa och resiliens ska överföras till arbetet med genomförandet av de direktiv, planer och program som listas i bilaga 4.

Länsstyrelsen saknar däremot vissa direktiv, planer och program i bilaga 4. Länsstyrelsen anser att bilaga 4 även bör hänvisa särskilt till grundvattendirektivet (2006/118/EG), prioämnesdirektivet (2008/105/EG) och dricksvattendirektivet (2020/2184/EU) då genomförandet av dessa direktiv, i lika stor grad som genomförandet av vattendirektivet (2000/60/EG), påverkas av bland annat förorenade markområden.

Länsstyrelsen ställer sig även frågande till varför det i bilaga 5 och bilaga 6 enbart fokuseras på grundvatten och inte ytvatten. Länsstyrelsen anser att även ett ytvattenperspektiv bör lyftas in i bilagorna. Exempelvis lyfts i bilaga 5 punkt 2 d restriktioner för uttag av grundvatten för dricksvattenändamål, hygienändamål och industri användning fram som en riskreducerande åtgärd. Här bör även restriktioner för uttag av ytvatten lyftas in. En stor del av Sveriges vattentäkter är ytvattenförekomster och dessa kan, i lika stor grad som grundvattenförekomster, påverkas av exempelvis förorenade markområden.

Direktivets förslag om begränsning av markexploatering (artikel 11) är inte helt i linje med plan- och bygglagen vilket kan komma att innebära att nuvarande lagstiftning behöver ändras om direktivet ska tillämpas fullt ut.

Beroende på hur ett framtida direktiv kommer att tolkas i förhållande till befintlig lagstiftning och sedan införs, skulle det också kunna innebära ett ökat behov av underlag och utredningar som ekosystemtjänst- och lokaliseringsutredningar. Redan i dagsläget uppfattar många kommuner i länet att det fordras allt fler utredningar i detaljplaneskedet än tidigare. För små kommuner med relativt låg exploatering kan dessa kostnader ibland vara svåra att motivera.

Kapitel 4 – Förorenade områden

Förslaget kommer med stor sannolikhet att leda till en bättre övervakning, undersökning och registrering av markhälsa om det genomförs. Det gör sannolikt också förorenade områden får en större prioritet vilket gynnar miljömålet om en giftfri miljö. Förslaget ligger i linje med de metoder som används i dag inom arbetet med förorenade områden och passar in i det svenska systemet och dess målsättningar.

En positiv sida av EU-reglering är en ökad harmonisering av marknaden för privata aktörer som utför undersökningar och saneringar. Det möjliggör dels en större konkurrens med bättre upphandlingar som följd, dels att goda metoder och innovationer får bättre möjligheter att migrera över landsgränserna.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Daniel Gustafsson med enhetschef Karin Frejarö som föredragande. I den slutliga handläggningen har också handläggare Magnus Jensen, planhandläggare Ulrika Bylund, miljöjurist Elin Stenros och miljöjurist Michael Westin medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.